

Kateřina Gregorová, Multiple sentence as a style marker of academic prose:

Analysis of sentences composed of five and more finite clauses

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav anglistiky a amerikanistiky, srpen 2007

Posudek vedoucího diplomové práce

Diplomová práce Kateřiny Gregorové navazuje na dřívější studie zkoumající souvětí o třech a čtyřech větách, v nichž se ukázala potřeba dalšího výzkumu, zejména pokud jde o odborný styl. Větná stavba v tomto funkčním stylu je zpravidla složitější než je tomu v beletrii, a také standardizovanější (neuplatňuje se estetická funkce jazyka), což vytváří dobré předpoklady pro získání spolehlivých výsledků. Předložená práce tedy již nezahrnuje beletrii, nýbrž se soustřeďuje na čtyři vzorky odborných textů z oblasti společenských věd (lingvistiky, psychologie/filozofie, ekonomie a sociologie). Z každého z nich bylo excerpováno 50 dokladů souvětí obsahujících nejméně pět vět, což ovšem vyžadovalo klasifikaci celkového počtu téměř 1150 vět (jak lze vypočítat z tabulky 5.2, s. 55). Frekvence jednotlivých typů souvětí byla stanovena na základě průměrného počtu slov, v nichž se vyskytlo jedno souvětí (tabulka 5.1, s. 55). Jak vyplývá z této tabulky, hustota zkoumaných souvětí se v jednotlivých vzorcích značně liší: největší je v textu filozoficko-psychologickém, nejmenší v textu sociologickém (více než dvakrát menší než v textu s nejhustším výskytem). V lingvistickém textu je hustota zkoumaných souvětí přibližně stejná jako v textu sociologickém, a průměru se nejvíce blíží text ekonomický (384 slov - průměr 334).

Teoretickým předpokladem pro zpracování daného úkolu je ovšem stanovení koncepce souvětí, a to zejména pokud jde o pojetí věty vedlejší, neboť v tom se britská a domácí gramatická teorie liší. Rozdíly spočívají především v klasifikaci vztažných vět adjektivních, které se v české gramatice řadí k větám vedlejší, a tvoří tedy složku souvětí. V anglické gramatice se naproti tomu traktují jako složka substantivní fráze, a v klasifikaci vedlejších vět konstituujících souvětí nefigurují. Z hlediska zkoumané problematiky je výhodnější pojetí domácí, neboť lépe vystihuje délku souvětí, ať už je měřena počtem slov nebo počtem vět. Jak ukazuje titul práce, zkoumají se všechny finitní věty, což znamená, že jsou zahrnuty i vztažné věty adjektivní. Autorka měla volbu usnadněnu řešením v předchozích studiích, neboť mají-li být výsledky srovnatelné, což je nepochybně pro každou další fázi výzkumu relevantní, je třeba aplikovat jednotný přístup.

Vzhledem k těmto skutečnostem teoretická část práce pojednává podrobněji podle literatury jen o typech vět, které se v dřívějších studiích vyskytly okrajově (comment clauses), a o vedlejších větách, jejichž klasifikace je někdy problematická v důsledku styčných rysů s jinými kategoriemi (obsahové věty tázací a substantivní věty vztažné). Jádrem práce spočívá v rozboru všech excerpovaných souvětí, názorně presentovaném formou schémat, která zachycující závislostní vztahy mezi větami: řídicí členy závislých vět a hloubku závislostní struktury (počet závislostních rovin) a specifikují typ všech řídicích a vedlejších vět. Takto znázorněný rozbor všech dokladových souvětí je připojen jako příloha na konci práce, čímž je umožněna kontrola jeho správnosti. Rozbor souvětí a jeho kvantitativní vyhodnocení, uvedené v 35 tabulkách (kapitola 5, s. 55-70), představují hlavní pozitiva předložené práce. Užitečnost tabulek zvyšuje výčet všech dokladů obsahujících tabelovaný rys, který je připojen ke každé tabulce. Rovněž je třeba zdůraznit, že některá souvětí jsou velmi složitá s obtížně analyzovatelnou strukturou, u nichž již samotné porozumění obsahu vyžaduje velmi dobrou znalost angličtiny.

Z kvantitativních údajů vyplývají zajímavá zjištění o zastoupení souvětí v závislosti na počtu vět, o nejčastějších kombinacích různých typů vět vedlejších, jakož i o rozdílech mezi jednotlivými vzorky. Více než polovinu zkoumaného materiálu tvoří souvětí o pěti větách. Jak lze očekávat, se vzrůstajícím počtem vět v souvětí frekvence výskytu klesá: souvětí o šesti větách jsou zastoupena o něco více než třiceti procenty, souvětí o sedmi, osmi a více větách

pak dohromady činí 16.5%. V celkovém materiálu jsou nejčetnější věty vztažné a nejméně četné věty adverbialní. Výrazně se liší pouze text filozoficko-psychologický, v němž jsou věty adverbialní zastoupeny nejméně a první místo ve frekvenci výskytu zaujímají věty obsahové. Z adverbialních vět jsou nejčastější věty podmínkové a časové, kdežto příčinné se vyskytují převážně jen ve dvou textech. Podobně věty komentující jsou výrazně zastoupeny jen ve dvou textech. Nejčastější kombinace hlavních a vedlejších vět je jedna věta hlavní a čtyři věty vedlejší (téměř čtvrtina zkoumaného materiálu); druhá nejčastější kombinace jsou dvě věty hlavní a tři věty vedlejší. Tato charakteristika, jak je patrné, platí jen pro souvětí o pěti větách. Byla by možná ještě v případě souvětí o šesti větách, které je zastoupeno 17 doklady. U ostatních (osmi-, devíti- a desetičlenných) souvětí to nedovoluje malý počet dokladů (1-3). Také v případě tohoto parametru se jeden text (lingvistický) značně odlišuje, a to vysokým počtem hlavních vět, které jsou téměř stejně četné jako věty vedlejší. Je poněkud na škodu, že pro kvantitativní rozdíly v některých parametrech, zjištěné mezi jednotlivými vzorky, nejsou hledány příčiny v povaze příslušných textů.

Poznámky k jednotlivostem:

Jak byly řešeny případy koordinace větné a koordinace v rámci přísudku? Z uvedených příkladů vyplývá, že bylo aplikováno kritérium finitního slovesa, tj. nefinitní tvary jsou traktovány jako koordinace v rámci přísudku; jak však byly řešeny případy finitního slovesa s elipsou podmětu, které se v britském pojetí chápou jako koordinace v rámci přísudku, kdežto v českém různě podle shody/neshody v slovesné komplementaci?

Podtrhávání finitních sloves a připsání číslic nad sloves, která reprezentují jednotlivé věty souvětí, je přehledné a účelné, nicméně někde schází (např. na s. 43) a někde je číslice od slovesa poněkud posunuta. Ještě větší přehlednosti by bylo možno dosáhnout grafickým vyznačením nejen finitních sloves, ale i spojek.

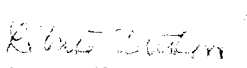
Rozbor souvětí je v převážné většině dokladů správný, dílčí omyly jsou ojedinělé (neovlivňují významně kvantitativní výsledky, např. Ly1, věty 5, 6: věta 6 není extraponovaný S, nýbrž předmět infinitivu *to say*, který je extraponovaným S věty 5); některé vedlejší věty, zejména pokud jde o větněčlenskou funkci, jsou ovšem hraniční případy, jejichž klasifikace není jednoznačná.

s. 40-41, ex. Ly5 : zřejmě chybí podmět třetího přísudku *incite and dispose (they=passions)*. V angličtině jsou někde chyby ve volbě lexikálních jednotek (s. 7: *the appearance of complex and compound sentences*, v užívání členů (s. 7: *The theoretical part contains hypothesis*, s. 37: *we used special scheme*, s. 38: *The main clause contains inserted comment clause*) aj., např. v slovosledu (s. 75: *Quite significant is the function of ...*), přehlédnutí, např. s. 36: *which could do not be done* aj.

Závěr:

Diplomová práce Kateřiny Gregorové je výsledek velmi náročného syntaktického rozboru, který je po stránce kvantitativní podrobně vyhodnocen. Tyto dva aspekty představují její hlavní pozitiva. Práci by celkově prospěl hlubší teoretický přístup a stylistické vyhodnocení rozdílů v kvantitativních ukazatelích mezi jednotlivými vzorky zkoumaných odborných textů. Uvedená pozitiva však podstatně převažují nad naznačenými dílčími nedostatky. Předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou velmi dobrou.

V Praze 4. září 2007

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.